

Uitkomsten onderzoek agrotourisme

Om de behoefte aan ondersteuning van ondernemers in de agrotouristische sector te peilen liet LaMi onderzoek uitvoeren naar het aanbod van agrotourisme in de Lopikerwaard en Kromme Rijnstreek.

Voor het onderzoek naar agrotourisme werd de Wageningse studente Maïke van der Maat ingeschakeld. Ruim zestig ondernemers in de Lopikerwaard en Kromme Rijnstreek ontvingen een vragenlijst over hun ervaringen. 25 vragenlijsten kwamen ingevuld terug. In het najaar presenteert Van der Maat de uitkomsten. Opvallend in het onderzoek is dat vooral vrouwen de meeste tijd besteden aan agrotourisme. Contact met mensen en extra inkomsten worden als belangrijkste reden genoemd om om te schakelen.

Motivatie van de ondernemer

Om in de agrotouristische sector een goede boterham te verdienen blijkt een goede motivatie van groot belang te zijn. Een agrotouristisch ondernemer doet aan huisverkoop, en verblijfs- en dagrecreatie, zoals minicampings, bed & breakfast, poldersport of fietsverhuur. Deze ondernemer krijgt te maken met mensen van allerlei pluimage. Flexibiliteit en goed met mensen kunnen omgaan zijn hierbij vereiste eigenschappen. Zoals een ondernemer het weergeeft: 'Je moet een

echt mensenmens zijn. Er komen veel vreemden op je erf, die soms de meest vreemde en kwetsende vragen stellen. Toen ze kalfjes in de eenlingenboxjes zagen, vonden ze mij op slag een dierenbeul.' En: 'Bij alles wat je doet, moet je uitleggen waarom je het doet. Toen ik pinkvaars en tochtigheid in één zin liet vallen, was iedereen het spoor bijster.' Een agrotouristisch ondernemer moet plezier beleven aan zijn gasten en mensen willen laten genieten van boerderij en landschap.

Marktonderzoek aan te raden

Voordat zij van start gingen met een touristische activiteit, gingen de meeste ondervraagde ondernemers te rade bij collega's voor ideeën, tips en advies. Daarnaast werden GLTO, gemeenten, de provincie en de Kamer van Koophandel geraadpleegd. Opmerkelijk is dat slechts twee ondernemers een ondernemingsplan hebben geschreven. Geen enkele ondernemer liet marktonderzoek uitvoeren en slechts zeven hielden rekening met het bestaande aanbod in de omgeving. Gezien de toenemende interesse van on-

Persoonlijk contact met de klant is voor veel agrotouristische ondernemers een reden om eigen boerderijproducten aan huis te verkopen.

ondernemers in agrotourisme is onderzoek naar marktkansen en -ontwikkelingen wel aan te raden.

Vergunningen

Een vergunning krijgen kostte de meeste ondernemers heel wat hoofdbreken. Veel gemeenten verlenen niet graag vergunningen voor niet-agrarische activiteiten op een agrarisch bedrijf. De beperking van het maximaal toegestane aantal staan-

plaatsen op een minicamping is een ander veelgenoemd punt in het onderzoek. Lobbywerk moet de regering zover krijgen dat zij het maximale aantal staanplaatsen permanent verhoogt van tien naar vijftien. Sommige regels, bijvoorbeeld op het gebied van hygiëne en veiligheid, zijn veel ondernemers een doorn in het oog. 'Als ik me aan alle regels zou houden, kan ik mijn bezoekers helemaal niets meer laten zien!'

LaMi-startersgids Agrotourisme is uit

Agrotourisme is in trek. Steeds meer agrarisch ondernemers zoeken hun heil in deze sector. Maar ondernemen in de agrotouristische sector is een vak apart. Daarom is nu de gratis LaMi-startersgids Agrotourisme uitgebracht. De gids is geschreven voor ondernemers die zich oriënteren op agrotourisme en is te bestellen bij LaMi (zie ook pagina 2).

Aanjager in vogelvlucht

Uitkomsten onderzoek agrotourisme

Akkerbouwer kiest voor biologisch

Pleidooi voor gezamenlijke agrotouristische initiatieven

Structuurrijk voeren in de lift

Nieuw bestuurslid VVB stelt zich voor

Impulsen voor leefbaar platteland

Informatie agrotourisme

Succesvol ondernemen in de agrotouristische sector vraagt een degelijke voorbereiding. Voor advies op bedrijfsniveau, bijvoorbeeld over het ondernemingsplan, de financiering en ruimtelijke ordening, kunnen ondernemers terecht bij GLTO Advies, DLV, accountants en banken. De Kamer van Koophandel heeft een starterspakket voor beginnende ondernemers. Ondernemers kunnen zich ook aansluiten bij recreatieve organisaties, zoals VeKaBo, SVR, ANWB, Recron en VVV. Verder biedt internet veel informatie. Zo zijn op platteland.pagina.nl veel adressen te vinden van ondernemers, adviesinstanties, koepels en subsidies op het gebied van agrotourisme. Op www.lto.nl en

www.gltto.nl/agrotourisme staat alles over de dienstverlening van (G)LTO Advies. De recent opgerichte Vakgroep Verbreding van LTO zet zich in voor betere vermarkting, productontwikkeling, kennisuitwisseling, kwaliteitssystemen en certificering. Een bijzonder waardevolle informatiebron zijn natuurlijk collega's. LaMi kan u helpen aan namen van ervaren ondernemers in de provincie Utrecht of elders voor antwoorden op uw vragen over agrotourisme. Verder biedt LaMi ondersteuning bij het starten van projecten en het uitwerken van ideeën om plattelandstourisme in Utrecht op de kaart te zetten. Contactpersoon is projectcoördinator Marieke Leentvaar: mleentvaar-lami@gltto.nl

De constante factor is verandering

Veranderend Europees landbouwbeleid en toekomstig provinciaal beleid op het gebied van water en ruimtelijke ordening zullen veel invloed hebben op de agrarische bedrijfsvoering. Steeds sneller en bewuster moet de agrarische ondernemer op deze veranderingen inspelen. Het komt steeds meer aan op goed ondernemerschap en kennisuitwisseling. Het blindelings varen op goede prijzen voor landbouwproducten is voorbij. LaMi

maakt werk van bewustwording en begeleidt onze leden goed bij bedrijfsmatige ontwikkelingen.

GLTO-afdelingen zijn druk doende met het aanpassen van de werkwijze aan de eisen en beperkingen van deze tijd. Schaalvergroting zal leiden tot zo'n acht Utrechtse afdelingen. Groepen leden met bepaalde vragen kunnen hierdoor professioneler worden bediend. En daar liggen

kansen voor LaMi in de uitvoering. LaMi heeft al bewezen dat zij het juiste aanbod ontwikkelt op de milieuvraagstukken van de agrarisch ondernemer. Het lijkt mij nu ook tijd voor het juiste aanbod op de bredere oriëntatie op het ondernemerschap.

Ik wens u veel nieuwe inzichten en rendement toe bij deelname aan de projecten van LaMi.

Dries van Rozen
Regiofunctionaris GLTO Utrecht

Veehouder Jaap de Goey kiest voor verbreding

‘Initiatieven agrotourisme gezamenlijk aanpakken’

Als veehouder Jaap de Goey in IJsselstein investeerde in melkquotum en land, zou hij het aantal koeien op zijn bedrijf gemakkelijk met zo'n twintig dieren kunnen uitbreiden. Geïnspireerd door de nabijheid van groeikernen als Nieuwegein en IJsselstein koos hij begin jaren tachtig echter voor verbreding. Het resultaat is kaas- en zuivelboerderij 't Klaphek, met legio agrotouristische mogelijkheden.

De hitte en de extreme droogte van de afgelopen maanden dwingen ook De Goey (54) zijn grasland intensief te beregenen. 'De regeninstallatie draait van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat,' verzekert hij, 'maar één verafgelegen perceel laat ik verdrogen. Noodgedwongen, want ik heb er gewoon de energie niet voor. Het houdt een keer op.'

Geef de energieke veehouder eens ongelijk. Zijn veestapel bestaat uit 55 melkkoeien, 200 vleesvarkens en 300 kippen. Bijna 20 procent van de melkproductie wordt in de eigen kaasmakerij verwerkt tot boerenkaas en kruidenkaas die, samen met onder meer eieren, rund- en varkensvlees, ijs, wijn, kwark, yoghurt, vla en (karne)melk, wordt verkocht in de drukbezochte boerderijwinkel.

Op zondag vrij?

De aanwezigheid van een hooiberg en een zonovergoten ontvangstruimte stellen De Goey bovendien in staat om kinderfeestjes te organiseren en excursiegroepen te ontvangen. 'Voor stadspiepertjes van een jaar of zes is vooral de hooiberg een eldorado,' lacht hij. 'Daar krijgen ze niet gauw genoeg van. Voor kinderen van acht tot twaalf heb ik een leuke quiz gemaakt met vragen over het boerenbedrijf. De vragen en antwoorden die je dan soms krijgt! "Hebben de koeien op zondag vrij of geven ze dan ook melk?" En: "Is de melk al

zo lekker koel als ie uit de uier van de koe komt?"

Eerste honderdduizend-liter-koe

Volgens De Goey is zijn keuze voor agrotourisme niet los te zien van het feit dat hij graag met mensen omgaat. 'Als ik voor honderd procent een koeienboer was, had ik voor optimalisering van de productie gekozen. Niet dat mijn koeien slecht presteren. In de Week van het Platteland wordt Dorette 4, mijn eerste honderdduizend-liter-koe, in het zonnetje gezet. Ik zou de gemiddelde melkproductie best op kunnen krikken met gemiddeld duizend kilogram per jaar. Maar ik melk het melkquotum liever vol met een paar koeien meer. Dat is goed voor de koeien én goed voor mij. Want daarvoor hou ik tijd en energie over voor de andere pijlers onder mijn bedrijf, die inmiddels gezamenlijk toch al snel goed zijn voor zo'n 40 procent van mijn inkomsten.'

Meer structuur

De veehouder prijst het initiatief om in LaMi-verband te polsen of er meer structuur kan worden gebracht in het agrotourisme in het oosten van de Lopikerwaard. 'De huidige initiatieven zijn te versnipperd. Een gezamenlijke folder waarin alle mogelijkheden en eventuele arrangementen op een rijtje staan, zou al een flinke stap in de goede richting zijn.' ■

Jaap de Goey in zijn ontvangstruimte: 'In de agrosector moet je het echt leuk vinden met mensen om te gaan.'

't Klaphek on line

Alsof hij niet al genoeg om handen heeft, broedt De Goey ook nog op enkele ideeën die de basis onder 't Klaphek verder kunnen verbreden. 'Mijn bedrijf grenst aan de Enge IJssel, een voormalige verbinding tussen de Lek en de Hollandsche IJssel. Dus zijn er ook op watergebied legio mogelijkheden. Ik zou bijvoorbeeld kano's kunnen gaan verhuren.' Afgaande op de twee edities die hij inmiddels achter de rug heeft, is er volgens de veehouder ook een markt voor 'agrarisch getinte vrijgezellenfeesten'. Alle mogelijkheden zullen binnenkort worden geëtaleerd op een internetsite, waaraan de 23-jarige zoon en potentiële bedrijfsopvolger van De Goey momenteel sleutelt.

Speuren naar vijanden en helpers

Fruittelers die deelnemen aan de studiegroep 'Speuren naar vijanden en helpers' bekijken onder deskundige begeleiding de vangst in een klopnet. De telers leren aanwezige insecten in de boomgaard goed waar te nemen. Goed waarnemen is belangrijk om natuurlijke vijanden doeltreffend te kunnen gebruiken tegen ziekten en plagen in de appel- en perenteelt. Dit maakt de telers minder afhankelijk van gewasbeschermingsmiddelen.

Agrotourisme, iets voor u?

Op de voorpagina heeft u iets kunnen lezen over de LaMi-startersgids Agrotourisme. Deze gids is speciaal geschreven voor ondernemers met belangstelling voor agrotourisme. In de gids is de Quick Scan Agrotourisme opgenomen. Door de vragen van deze scan in te vullen kunt u achterhalen of agrotourisme werkelijk iets voor u is.

De scan is ingedeeld in drie stappen. Bij de eerste stap wordt u aan de tand gevoeld over uw motivatie, de geschiktheid van uw bedrijf, uw ondernemers-

kwaliteiten en de investeringsruimte. Uw antwoorden op de vragen in de twee volgende stappen geven u inzicht in de soort activiteiten en recreatieve voorzieningen die het beste bij u passen, en wat de consequenties zijn voor uw bedrijf. In de startersgids vindt u ook een actieplan, dat handig is voor het verder uitwerken van uw ideeën, vragen en actiepunten.

Bel Marieke Leentvaar van LaMi en vraag de LaMi-startersgids Agrotourisme kosteloos op, of vul de bon op pagina 6 in. ■

VVB is vereniging met praktische missie

‘Wij kiezen heel concreet voor de bedrijfsvoering’

Kritisch en praktisch, zo typeert oud-voorzitter Leo Verhoef de mentaliteit van de Verenigingen voor Bedrijfsvoorlichting (VVB) Lopikerwaard. ‘Het is geen gezelligheidsclub, waar men wat keuvelt over gebeurtenissen in de agrarische sector. We werken met onderwerpen waar de leden concreet iets mee kunnen op hun eigen bedrijf.’

De keuze voor een functionele aanpak is de laatste jaren steeds noodzakelijker geworden. De VVB's ondervinden een stijgende concurrentie van andere organisaties, zoals fokveeclubs, standsorganisaties en toeleveranciers. ‘Veehouders zullen uit het brede aanbod die activiteiten pikken die hen het meest aanspreken. Wij kiezen concreet voor de bedrijfsvoering. Dat pakken we zo serieus mogelijk op’, stelt Verhoef. ‘Wat overigens niet wil zeggen dat we na afloop niet gezellig kunnen nazitten’, voegt kersvers bestuurslid Jan van Beek hier lachend aan toe.

Identificeren

Leo Verhoef legde onlangs de voorzitterhamer neer ‘om te voorkomen dat iedereen de VVB Lopikerwaard met mijn persoon gaat identificeren.’ Hij nam zeventien jaar geleden ‘als broekie’ zitting in het bestuur. ‘Daar zaten destijds veel ouderen in. Ik durfde in het begin amper mijn mond open te doen. Inmiddels bestaat het bestuur uit een groep jonge en gemotiveerde boeren. Daar heb ik me de laatste jaren bij thuis gevoeld.’

De instroom van jongeren is volgens Van Beek belangrijk om goed te kunnen inspelen op de vragen van de leden. ‘Bedrijfsontwikkeling staat voor de VVB centraal. En aangezien het de jonge boeren zijn die het agrarisch gebied in de toekomst moeten dragen, moet het initiatief dus ook uit die hoek komen’, vindt Van Beek. Verhoef: ‘Het bestuur is een kritische afspiegeling van de vereniging. Zo hoort het ook.’

Praktische missie

Voorlopig lijkt de praktische missie te slagen. De VVB Lopikerwaard mag zich verheugen in een groeiend ledental en een

stijgende belangstelling voor de bijeenkomsten. Gemiddeld trekken die zo’n dertig bezoekers, met uitschieters naar zeventig. Van Beek: ‘Dat er soms een geheel ander gezelschap komt opdagen, bewijst dat de themakeuze belangrijk is voor de leden. Het is aan ons om ervoor te zorgen dat de onderwerpen prikkelen. We hebben vooraf precies in ons hoofd welke onderwerpen aan bod moeten komen. Daar zoeken we de meest geschikte sprekers bij. Zo’n spreker hoeft helemaal geen ‘hoge pief’ te zijn. Het kan net zo goed een ‘gewone’ boer wezen.’

Duurzame aanpak

De recente samenwerking van de VVB's met LaMi biedt extra mogelijkheden volgens de oud-voorzitter en het nieuwe bestuurslid. Verhoef: ‘Het milieu zal nooit prioriteit nummer één zijn. Dat is de bedrijfsvoering zelf. Toch zijn voor beide belangen genoeg raakvlakken te bedenken. Uiteindelijk profiteert een veehouder ook economisch van een duurzame aanpak, door een goede gezondheid van het vee of het efficiënte gebruik van mineralen.’ Van Beek is het hier roerend mee eens. ‘We kunnen de ogen niet sluiten voor de ontwikkelingen om ons heen. Het milieu blijft actueel. We hebben hiervoor immers verantwoording af te leggen aan de consument.’

Waardevolle contacten

De VVB'ers zijn allebei niet bepaald vergaderboeren. Verhoef: ‘Belangenbehartiging en politiek staan mij te ver van het bedrijf af. Ik houd me liever bezig met de dagelijkse bedrijfspraktijk.’ Van Beek knikt instemmend. Ik ben in de eerste plaats boer, dus op een stapel papier-

Nieuw bestuurslid Jan van Beek (rechts): ‘We zoeken naar mogelijkheden om de belangen van de bedrijfsvoering en het milieu op het eigen bedrijf te kunnen verenigen.’ Links scheidend voorzitter Leo Verhoef.

werk zit ik helemaal niet te wachten.’ Verhoef: ‘Zo heel veel tijd neemt het bestuurswerk niet in beslag. Wel zal ik de contacten met de andere bestuurders missen. Na afloop van de vergaderingen gaan er altijd heel wat bedrijfsgegevens over de tafel. Heel leerzaam allemaal.’

Leo Verhoef heeft een veehouderijbedrijf met 75 melkkoeien, 45 stuks jongvee, 35 hectare gras en 2 hectare maïs.

Jan van Beek heeft in maatschap met zijn vader een veehouderijbedrijf met 60 melkkoeien, 60 stuks jongvee, 300 vleesvarkens, 38 hectare gras en 12 hectare maïs.

VVB

De Utrechtse Federatie van Verenigingen voor Bedrijfsvoorlichting telde in 1947 nog 28 verenigingen. Inmiddels is dit aantal geslonken tot zeven. Hiervan kan de VVB Lopikerwaard met 110 leden als de grootste en meeste stabiele worden aangemerkt. Het werkgebied is door de jaren heen gelijk gebleven. Met een actieve ledenwerfactie moet het aantal leden weer op het oorspronkelijke peil van 150 komen.

Bijblijven in de winter

Voor het komende winterseizoen bieden de Verenigingen voor Bedrijfsvoorlichting (VVB's) en LaMi de leden van de VVB's een aantal activiteiten aan. Dit is een van de vruchten van de nauwe samenwerking tussen de VVB's en LaMi.

Avonden over bodemkwaliteit en de duurzame koe, fokkerij en andere rassen, zoals Montbeliarde, zijn samen met Praktijkonderzoek Veehouderij in voorbereiding. Verder is er een aantal cursussen in de maak. In samenwerking met GLTO Advies komt er een cursus over het rantsoen van melkvee, en voor melkveebedrijven is een cursus spelsimulatie in voorbereiding, ontwikkeld door het LEI. In deze spelsimulatie kunnen ondernemers verschillende toekomstscenario's voor hun bedrijf uitrekenen, zoals de aankoop van quotum en grond.

Los van LaMi organiseren de regionale VVB's ook activiteiten. De VVB Lopikerwaard is bezig met bijeenkomsten over ondernemerschap, gemengd voeren en ruwvoederwinning (graslandbeheer). VVB Noorderpark organiseert een excursie naar nieuwe melkveestallen, VVB Woudenberg-Leusden komt met een bijeenkomst over de huisves-

ting van melkvee en VVB Houten-Bunnik organiseert een avond over melktechniek. Kortom: genoeg te doen voor de Utrechtse ondernemer die bij de tijd wil blijven! Heeft u interesse in de genoemde activiteiten of wilt u lid worden van de VVB in uw regio? Neem dan contact op met volgende personen:

- VVB Zuidoost-Utrecht, W. van Cooten, telefoon: (0343) 41 46 43
- VVB Houten-Bunnik, H. van der Maat, telefoon: (030) 637 15 39
- VVB Woudenberg-Leusden, J. Oskam, telefoon: (033) 286 14 11
- VVB Lopikerwaard, G. van de Ham, telefoon: (0182) 30 93 96
- VVB Rijn en IJssel, H. Klever, telefoon: (030) 666 13 80
- VVB Noorderpark, J. van Woudenberg, telefoon: (0346) 21 10 91
- VVB Ronde Venen e.o., R. den Boer, telefoon: (0297) 21 40 65

Biologisch allrounder Rien Joppe is bovenal realist

‘Duurzaam voor volgende generaties’

Voor Rien Joppe is biologisch eigenlijk heel logisch. De loonwerker annex agrarisch ondernemer in Garderen zegt geen pure idealist te zijn, maar veel meer een realist. ‘Voedselproductie is een van de basisactiviteiten van de mens. Ik wil ervoor zorgen dat ook volgende generaties hier nog kunnen doorboeren.’

De pachtboerderij Klein Boeschoten ligt diep verscholen in de Gelderse bossen. Als het steeds smaller wordende asfalt van de landweg is overgegaan in een hobbelig zandpad, is het nog bijna een halve kilometer rijden tot de eerste monumentale schuur zichtbaar wordt. Joppe voelt zich een bevoorrecht mens omdat hij dagelijks op de mooiste plekken aan het werk is: de gronden van Staatsbosbeheer en het Geldersch Landschap.

Biologisch beheer

Gezien de ongerepte omgeving is het niet zo vreemd dat de pachtboerderij met 30 hectare landbouwgrond, eigendom van een familie in de streek, een biologische beheerder heeft gekregen. Joppe vertelt: ‘De vorige pachter was een gangbare boer. Toen die in 1988 vertrok, vonden de verpachters het passender om op deze locatie meer duurzaam te werk te gaan. Wij werden als loonwerker ingehuurd om de gronden om te schakelen en te beheren tot er een nieuwe pachter gevonden was. Toen zich geen geschikte veehouder meldde en de boerderij te klein bleek om er als fulltime akkerbouwer een boterham op te verdienen, kregen wij een pachtcontract aangeboden.’

Actieve aanpak

Zoals zo vaak leidt een ontwikkeling een nieuwe activiteit in. Joppe gaat op zoek naar mogelijkheden om meerwaarde te geven aan de granen die worden verbouwd op het pachtbedrijf en op gronden van de natuurorganisaties. Dat is no-

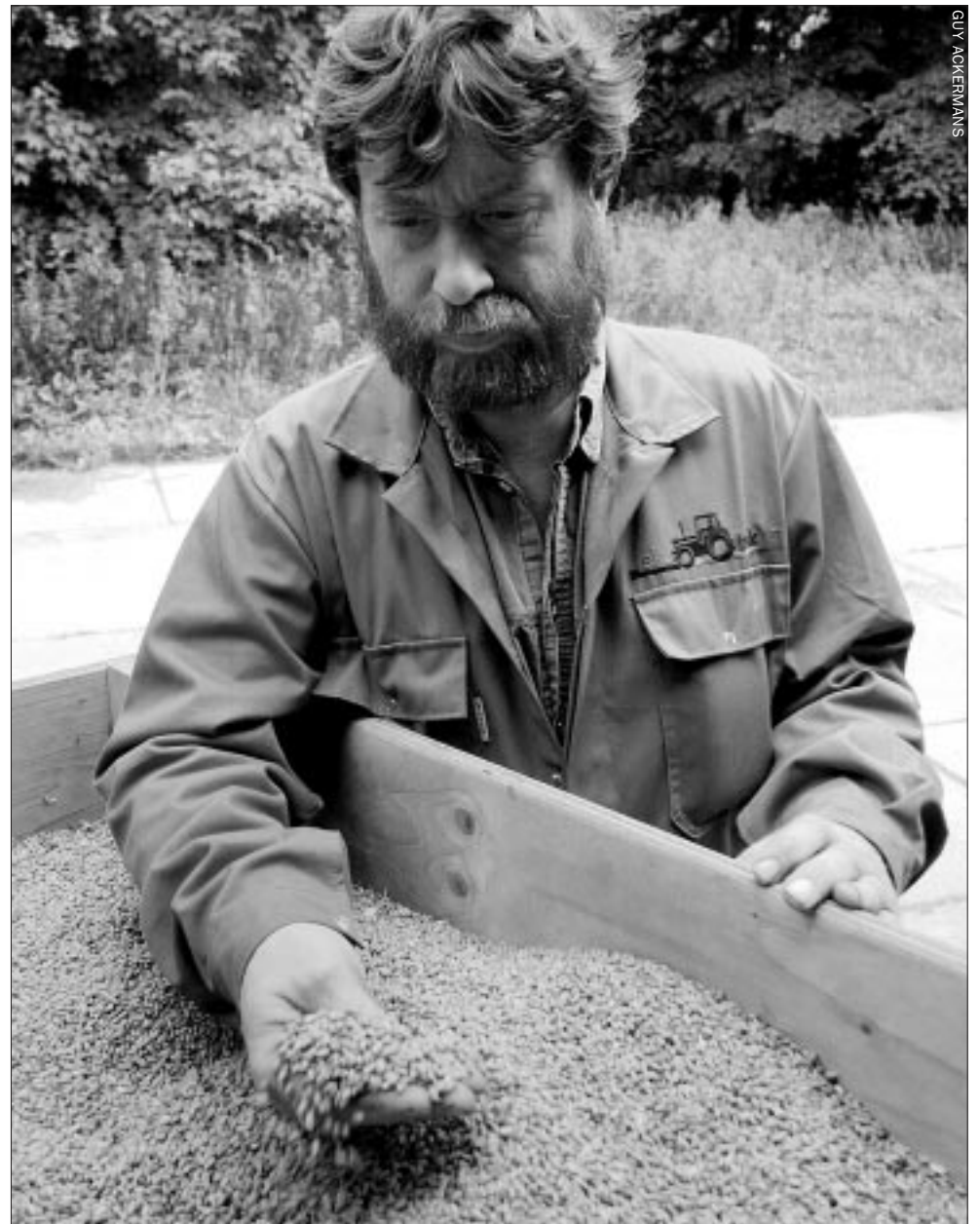
dig ook. ‘We doen aan bulkproductie op kleine schaal. Dat wringt. We moeten dus iets extra’s doen.’

Uit de vele contacten die de loonwerker heeft met biologische veehouders en akkerbouwers blijkt dat er een stijgende behoefte is aan biologisch zaaigoed en diervoer. Hier kan Joppe adequaat op inspelen. ‘Zoiets vergt een actieve aanpak. Dat past ons wel. Als we afwachten, gebeurt er niets. Soms spelen we in op ontwikkelingen, soms moeten we de trends juist voor zijn’, aldus Rien Joppe. Zijn motto: waar een ideologische wil is, is een economische weg.

Durf en creativiteit

Belangrijk gegeven voor Joppe is dat de biologische landbouw – veel meer dan de gangbare landbouw – onderhevig is aan wisselende omstandigheden. Om in deze dynamiek overeind te blijven is volgens de loonwerker durf en creativiteit nodig. ‘Je moet nieuwe kansen zien en erop durven inspelen, maar tegelijk ook het lef hebben om bestaande activiteiten af te stoten als de vooruitzichten ongunstig zijn. Dat is soms moeilijk, zeker als je er je hart in hebt gelegd.’

Joppe maakt het zelf mee met de vleesveetak van het bedrijf. Na drie jaar wordt daar een streep onder gezet. Te hoge investeringen voor de huisvesting van de dieren en te weinig economisch perspectief dwingen hem met deze tak te stoppen. Realisme gaat dan voor idealisme. ‘Gelukkig blijven er genoeg interessante activiteiten over waarmee we de biologische sector wel van dienst kunnen zijn.’ Een typerende uitspraak van Joppe, die

Rien Joppe: ‘Een actieve aanpak past ons wel.’

zichzelf vooral ziet als dienstverlener. De loonwerker staat klanten niet alleen met daad, maar vooral ook met raad bij. Met name door zijn jarenlange praktijkervaring en de vele contacten met boeren en diverse organisaties heeft hij een schat aan kennis in huis.

Praktijkgerichte adviezen

Net als de bedrijfsactiviteiten is ook de behoefte aan praktische informatie aan verandering onderhevig. ‘De biologische teelt zelf roept steeds minder vragen op, maar we kunnen zeker helpen bij specifieke onderwerpen. Bijvoorbeeld bij het bepalen van een serieuze strategie om onkruid beheers-

baar te houden. Hoe reageer je op onverwacht veel neerslag, een agressief onkruid of een achterstand in de groei van het gewas? Wij bepalen vooraf het antwoord op deze vragen.’

Met zijn compagnon is Joppe zich de laatste jaren tevens meer gaan verdiepen in de mineralenstromen op bedrijven. Op dat terrein zitten beide ondernemers dus ook niet stil. Ook op het terrein van de mechanisering blijven ze actief. ‘Daar is nog veel winst te behalen. Vaak gewoon door je boerenverstand te gebruiken. We hoeven het wiel niet uit te vinden, maar we kunnen dingen wel zo aanpassen dat ze in de praktijk nog beter functioneren.’

Rien Joppe begon in 1983 in Schaarsbergen. Als zoon van een akkerbouwer en met een HTS-diploma op zak koos hij samen met een compagnon voor de biologische aanpak. Door de jaren heen is het scala aan werkzaamheden van het bedrijf Ekotrak behoorlijk uitgebreid. Naast loonwerk omvat het bedrijf akkerbouw op 125 hectare pachtgrond, een foeragebedrijf, een vermeerderings- en handelsbedrijf in zaaigoed en een tak werktuigontwikkeling in de biologische sector.

Gratis Quick Scan voor glastuinders

Heeft u als gangbare tuinder belangstelling voor de biologische teelt, maar kijkt u de kat nog even uit de boom? En bent u wel nieuwsgierig naar wat er voor uw bedrijf allemaal komt kijken bij omschakelen? Dan is de Quick Scan iets voor u. Een adviseur in de biologische glastuinbouw komt bij u langs en zet met u de belangrijkste aandachtspunten bij het omschakelen op een rij. Door dit bezoek krijgt u wat meer helderheid over uw

perspectieven in de biologische teelt. De Quick Scan kost u niets, want de Europese Unie en de Provincie Utrecht financieren deze dienst in het kader van het project ‘Kennissverspreiding en scholing voor de biologische landbouw’. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Joke Janse van LaMi, telefoon: (030) 221 96 04 of mailen naar: jjanse-lami@glto.nl. Of stuur de bon op pagina 6 in.

Open voor bezoek

Het bedrijf van Rien Joppe is een van de dertien biologische akkerbouwbedrijven in de ‘dicht-beboerde’ Gelderse Vallei. De Gelderse Vallei telt 81 biologische bedrijven. Het project Stimulering Biologische Landbouw stimuleert de ontwikkeling van de biologische sector in deze streek, onder meer door meer grond beschikbaar te krijgen voor biologische landbouw. Bent u geïnteresseerd in de biologische landbouw, dan bent u van harte welkom op één van onderstaande bedrijven.

- Aart en Greta van de Beek in Putten (melkvee), telefoon: (033) 245 15 96
- Jaap en Gerda van Deelen in De Glind (legpluimvee en melkvee), telefoon: (0342) 45 14 88.
- Jan en Coby de Kruijff in Leusden, (akkerbouw en vleesvarkens), telefoon: (0342) 45 13 75.
- Renger de Vries in Nijkerk (melkvee en natuurbeheer), telefoon: (0342) 46 21 11.

Hans Oostveen enthousiast over cursus

‘Structuurrijk voer goed voor koe en portemonnee’

Veehouder Hans Oostveen uit Haarzuilens nam dit voorjaar deel aan de LaMi-cursus ‘Structuur: van structureel belang’. De cursus bevestigde dat hij op de goede weg is met zijn voermanagement, dat mede dankzij zijn lidmaatschap van de PMOV-studieclub is gericht op structuurrijker en eiwitarmere voeren.

Koeien lijken soms verstandiger dan mensen. Terwijl de stranden langs de Noordzee afgelopen zomer ook bij een temperatuur van 30°C of meer volstroonden met zoonanbidders, vertikten de 65 melkkoeien van Oostveen het om de wei in te gaan. ‘Ze drementen wat rond bij de geopende deuren, maar verkozen de koelte van de ligboxenstal boven de hitte op het land,’ herinnert de veehouder zich. ‘Je kunt dus niet simpelweg een onderscheid maken tussen winterrantsoenen en zomerrantsoenen. Ik voer mijn koeien ’s zomers naar behoefte bij met kuilgras. Als het zo warm is dat ze de hele dag niet grazen, neemt die behoefte flink toe.’

Tropenrantsoen

Naast de dagelijkse hoeveelheid van 5,5 kg krachtvoer per dier voorzagt Oostveens ‘tropenrantsoen’ in een verhoging van de dagelijkse hoeveelheid maïs per koe van 10 naar 15 kg. De hoeveelheid droge stof werd hierdoor opgekrikt van 3 naar bijna 5 kg. ‘Meer dan voorheen richt ik mij op het samenstellen van een structuurrijker rantsoen,’ legt de melkveehouder uit. ‘Dat sluit goed aan bij de kennis die ik opdoe op de PMOV-studieclub waar ik lid van ben. ’s Winters stro toevoegen aan het winterrantsoen geeft een betere structuur van de mest en ook een betere stikstofbenutting. Mede hierdoor is de

jaarlijkse kunstmestgift per hectare op mijn bedrijf nu zo’n 100 kg. Voorheen was dit 300 tot 400 kg. Structuurrijk voer is dus niet alleen goed voor het gras en het bodemleven, maar ook voor mijn portemonnee.’

Van voeding naar mest

Ook de koe zelf vaart wel bij een structuurrijker rantsoen. ‘Omdat de koe voer met een tekort aan structuur minder goed herkaut, kan zij onder meer last krijgen van pensstoringen,’ weet Oostveen. ‘Dat kost niet alleen melkproductie, het brengt ook extra dierenartskosten met zich mee.’ De veehouder roemt de theoretische en praktische kwaliteit van de cursus ‘Structuur: van structureel belang’. ‘Er werden heldere verbanden gelegd tussen onder meer voerstructuur, diergezondheid, voeropname, melkproductie en bemesting. En met de bezoeken aan andere bedrijven en het bezoek van enkele collega’s aan je eigen bedrijf voorkom je bedrijfsblindheid.’ Oostveen worstelt bijvoorbeeld al jaren met twee specifieke bedrijfsproblemen: de matige vruchtbaarheid van de koeien en de valse zucht die af en toe de kop opsteekt.

Extreme zomer

De matige vruchtbaarheid van de koeien van Oostveen valt af te lezen aan het

Hans Oostveen: ‘Juist omdat je zelf zo intensief met de koeien werkt, is het goed dat vreemden ook eens naar je specifieke bedrijfsproblemen kijken.’

aantal dagen waarin de gemiddelde melkproductie van bijna 10.500 kg wordt gerealiseerd: 370. In de wetenschap dat er achter zijn ligboxenstal een structuurrijke voorjaarskuil ligt, is de Utrechtenaar er van overtuigd dat structuurrijke voeding de toekomst heeft. ‘Grote vraag is of ik de kennis die ik tijdens de cursus heb opge-

daan, op korte termijn kan toepassen. Misschien is 2003 daarvoor wel te extreem. Door de droogte kan ik bijvoorbeeld niet goed zien hoe mijn bemestingsstrategie uitpakt. Bovendien vrees ik dat de volgende snede zal bestaan uit structuurarm, gevaarlijk gras dat veel aanvulling heeft.’

Structuurrijk voer verteert beter

In het afgelopen voorjaar ging de praktijkgerichte LaMi-cursus ‘Structuur: van structureel belang’ van start. Voor het nieuwe inzicht dat structuurrijker voer tot een betere vertering in de pens leidt, ontstaat de laatste tijd meer belangstelling. Een veel toegepaste optie is de toevoeging van stro aan het winterrantsoen. Voordelen zijn: een gezondere koe, een betere melkproductie, een hogere kwaliteit van de mest, en uiteindelijk een betere mineralenbenutting, een hogere kwaliteit van het gras en een gezonder bodemleven.

Gratis informatiepakket over rantsoenen

Structuurrijk en eiwitarm voeren staat sterk in de belangstelling. Met een structuurrijker rantsoen verteert de koe het rantsoen beter. Een overdaad aan eiwit is slecht voor de gezondheid van de koe. Toch krijgt een dier vaak te veel eiwit omdat snel wordt gedacht aan eiwittekort in het rantsoen, terwijl energietekort vaker voorkomt. In het informatiepakket van LaMi leest u alles over structuurrijk en eiwitarm voeren. Met praktijkresultaten, voorbeelden en actuele ontwikkelingen. Bestellen kan met de bon op pagina 6 of door te mailen met de LaMi Kennisconsulent, Dirk-Jan Vonk: dvonk-lami@glto.nl. Ook de praktijkgids ‘Boeren in balans’ bevat bruikbare informatie over de vernieuwde aanpak van structuurrijk en eiwitarm voeren, verbeteren van het bodemleven en de waarde van goede mest. Dit boek kost 17,90 euro en is te bestellen bij uitgeverij Roodbont, telefoon: (0575) 54 56 88.

Aan de slag met alternatieve voedergewassen

Op de oproep voor deelname aan het project ‘Teelt van alternatieve voedergewassen’ hebben voornamelijk maïstelers gereageerd. Zij gaan aan de slag met ruwvoergewassen als graan, GPS, erwten/gerst, erwten/gras, luzerne, rode klaver, quinoa en lupine. De teelt van eigen krachtvoer komt ook aan bod. Er komen vier demopercelen voor open dagen. De begeleiding is in handen van Praktijkonderzoek Veehouderij.

Een goed rantsoen, hoe moet je dat doen?

Elk jaar is het gras weer anders. En dus ook het rantsoen. Voor veehouders is het een uitdaging om van de grove eerste snede van eind mei een goed rantsoen te maken voor een goede melkproductie. Aankomende stalperiode organiseert LaMi vier cursussen over veevoeding. Doel is uw inzicht in de voeding van vee te optimaliseren.

- In de ‘Basiscursus veevoeding’ van twee dagdelen komen vragen aan de orde als: Hoe stel ik een rantsoen op? Wat is VEM? Wat is DVE? Hoe schat je de drogestofopname in? Ook de onderwerpen krachtvoerlevering en rantsoenoptimalisatie komen aan bod.
- In de cursus ‘Veevoeding voor gevorderden’ gaat het in drie dagdelen om de volgende onderwerpen:
 - Afbraaknelheden in rantsoenen: theorie en praktijk.
 - Grondstoffen en bijproducten:

kwaliteiten en gebruikseigenschappen.

- Rantsoenoptimalisatie en wat hierbij mis kan gaan.
- De cursus ‘Structuurrijk en eiwitarm voeren’ bestaat uit drie dagdelen. Naast praktijkbezoek en theorie maken de deelnemers aan deze cursus een praktijkopdracht over de eigen bedrijfssituatie.
- In de cursus ‘Veevoeding in relatie tot het bedrijfssysteem’ staan, ook in drie dagdelen, rantsoenen, diergezondheid, de functie van mineralen, Minas, opfok en duurzaamheid, eiwitarme rantsoenen en klavers centraal.

Voor de basiscursus is de eigen bijdrage € 95,-. Voor de andere cursussen is dit € 115,-. Vul voor meer informatie en opgaaf de bon op pagina 6 in of bel met de LaMi Kennisconsulent, Dirk-Jan Vonk, telefoon (030) 221 96 04. U kunt ook mailen naar: dvonk-lami@glto.nl

Zomerse demo's in vogelvlucht

Het werd menig bezoeker soms flink heet onder de voeten, maar velen trotseerden de hitte en kwamen op de demobijeenkomsten af. Deze zomer werden de volgende vier demo's gehouden (met de klok mee):

1. Demo mechanische onkruidbestrijding in maïs: in Rhenen kijken de bezoekers of er veel maïsplanten loskomen.
2. Demo drijfmestrijenbemesting: verhitte discussies in Montfoort tijdens de demonstratie voor loonwerkers.
3. Demo gewasgeleid schoffelen: geboeide toeschouwers door de werking van de gewasgeleide schoffel in Leersum.
4. Demo drijfmestrijenbemesting met driewieler: een loonwerker demonstreert deze aanpak op Leersumse zandgrond.

FOTOS: LAMI

€ 500,- voor winnaar prijsvraag

De familie Overvest uit Doorn is de winnaar van de LaMi website-prijsvraag. De familieleden wisten de acht vragen over de website goed te beantwoorden. Met de geldprijs kan de familie adviezen naar keuze op het gebied van duurzame landbouw aanvragen.

Op de LaMi-website is informatie te vinden over diverse projecten, cursussen, studiegroepen, demobijeenkomsten en open dagen, geïllustreerd met fraai beeldmateriaal. Surf naar www.lami.nl en doe er uw voordeel mee!

Inzameling zwerfasbest in IJsselstein

In samenwerking met de plaatselijke GLTO-afdeling en de gemeente IJsselstein organiseert LaMi de actie 'Zwerfasbest inzamelen'. In 1993 verbood de overheid het bewerken, verwerken of in voorraad houden van asbest. Dit besluit heeft ook gevolgen voor de land- en tuinbouw. Uit onderzoek komt naar voren dat op 90 procent van de agrarische bedrijven asbest als bouw materiaal is gebruikt. Binnen enkele jaren wordt opruiming

van asbest verplicht. Vandaar de actie om zwerfasbest vrijwillig op te ruimen. Maximaal veertig agrarische bedrijven in de gemeente IJsselstein kunnen aan deze actie meedoen. Afvoer van asbestafval is nu nog gratis. Hiermee kan het voordeel voor deelnemers oplopen tot € 170,-. Opgave vóór 10 oktober bij de secretaris van de GLTO-afdeling: Ron Bunnik, telefoon overdag: (030) 688 32 08 of 's avonds: (030) 636 55 88.

Interesse? Vul nu de bon in!

Als u interesse heeft voor een van de omschreven activiteiten in deze Aanjager, stuur dan deze bon in een envelop naar LaMi, Antwoordnummer 6001, 3730 VB De Bilt. Een postzegel is niet nodig.

Naam: _____

Adres: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Ik heb belangstelling voor:

- de gratis LaMi-startersgids Agrotourisme
- algemene informatie over agrotouristisch ondernemen
- de Quick Scan biologische teelt voor glastuinders
- een gratis infopakket 'Structuurrijk en eiwitarm voeren'
- de cursussen over veevoeding: Basiscursus veevoeding / Veevoeding voor gevorderden / Structuurrijk en eiwitarm voeren / Veevoeding in relatie tot het bedrijfssysteem (omcirkel de cursus van uw keuze)

U kunt zich ook telefonisch of per e-mail opgeven: (030) 221 96 04, of: lami@glto.nl

Impulsen voor leefbaar platteland

Leader+, een Europese subsidieregeling voor plattelandsvernieuwing, is bedoeld voor een betere leefbaarheid op het platteland. Onlangs werden enkele projecten goedgekeurd in het kader van de regeling. Dit is goed nieuws voor ondernemers en bewoners op het platteland. In de Weidse Veenweiden zijn elf projecten goedgekeurd. Hierdoor konden twintig ondernemers op 8 augustus 2003 hun producten aanbieden op de Woerdense streekmarkt. Andere projecten zijn gericht op het verruimen van recreatiemogelijkheden. In de Utrechtse Venen komen er boerderijarrangementen. De Stichting Struinen en Vorsen gaat aan de slag met cultuurhistorische routes en recreatieve knooppunten. Er komen bankjes langs het riviertje de Meije en voor de ruiteliefhebbers wor-

den in de omgeving van Bodegraven buitenoefenbanen en ruiterroutes aangelegd.

In de Kromme Rijnstreek starten drie projecten. De oudervereniging van de Delteytschool in Werkhoven gaat het schoolplein veranderen in een dorpsplein voor kinderen van alle leeftijden. Op Landgoed Wickenburg komen wandelvoorzieningen, wordt een historische laan gerenoveerd en kan de Stichting Kersenfestival investeren in materiaal. Nieuwe aanvragen voor Leader+ moeten voor 1 oktober 2003 worden ingediend. De volgende subsidieronde voor de Kromme Rijnstreek en het Langbroekerweteringgebied zal waarschijnlijk in januari 2004 zijn.

Meer informatie bij Marieke Leentvaar van LaMi: mleentvaar-lami@glto.nl

Agrotourisme in najaar

Het onderzoek naar agrotourisme (zie pag. 1) heeft geleid tot het organiseren van najaarsactiviteiten voor huidige en toekomstige ondernemers in het agrotourisme. Op 23 oktober kunnen belangstellenden een avond bijwonen over agrotourisme in de Lopikerwaard, in het Dorpshuis in Benschop. Ook in de Kromme Rijnstreek wordt een presentatie gehouden. De cursus 'Gastvrouwschap' gaat over het professioneel ontvangen en uitzwaaien van gasten. In de cursus 'PR en marketing' draait alles om promotie, samenwerking en presentatie van ondernemer en bedrijf.

Ondernemers en samenwerkingsverbanden in de Kromme Rijnstreek, de Gelderse Vallei en De Venen die bezig zijn met concrete projecten of hun organisatie willen professionaliseren, kunnen extra ondersteuning krijgen in het kader van het pilotproject 'Naar professioneel plattelandstourisme in Utrecht' van de provincie Utrecht.

Colofon

Aanjager is een uitgave van LaMi. LaMi is hét loket voor de innovatieve ondernemer op het platteland. Aanjager wordt verzonden aan alle boeren en tuinders in Utrecht.

LaMi Utrecht
Telefoon (030) 221 96 04
Postbus 77
3730 AB De Bilt
internet: www.lami.nl
e-mail: lami@glto.nl

Productie
Roodbont Communicatie,
Zutphen

Redactie
Bert Hartman, Marijke van Oostende,
Marcel Vijn

Eindredactie
Maud van der Woude Tekstwerk, Groningen

Vormgeving
Heijdens Karwei,
Amsterdam